

Modern, maar wel Zaans?

Uitkomst van de MAAK.Zaanstad bewonersenquête over Zaanse architectuur, straten en landschappen.

Nu Inverdan afloopt, wil de gemeente Zaanstad de kwaliteit van de ruimtelijke ontwikkeling in de toekomst vasthouden en versterken. Hoe ziet die kwaliteit er precies uit en wat maakt Zaanstad onderscheidend? Aan de hand van foto's konden Zaankanters aangeven wat zij passende gebouwen, straten en landschappen vinden. Het resultaat inspireert iedereen die zich (professioneel) bezig houdt met de uitbreiding van de stad en geeft richting aan hoe en wat gebouwd gaat worden in Zaanstad.

BUREAU OP HET PLEIN

ZNSTD

Opzet van de enquête

Deze enquête is gehouden om te achterhalen welke architectuur de Zaankanter nog passend vindt in Zaanstad. Hij of zij kreeg foto' te zien van historische en moderne architectuur met èn zonder referenties aan Zaanse architectuur. Bij identiteit draait alles om context; om de relatie tussen gebouw en omgeving. Daarom kon de Zaankanter ook reageren op beelden van straten en landschappen. Steeds konden zij een keuze maken op een schaal tussen 'heel erg' of 'helemaal niet passend (of kenmerkend)'.

Aan het eind van elk thema koos de bewoner drie beelden uit de reeks die hij het meest passend of kenmerkend vond. Naast dit soort gesloten vragen stelden we ook open vragen: 'welk mooi modern gebouw kunt u noemen en licht toe waarom', 'welke straat vindt u zelf typisch Zaans' en 'welk cijfer geeft u uw eigen wijk en waarom'. Met de antwoorden op deze vragen kregen we meer inzicht in de uitkomst van de gehele enquête. Veel deelnemers vulden de enquête met veel plezier in.

Voorbeeld van een gesloten vraag. Deze hoort bij thema 'straatbeelden'.

Feiten enquête

- 1610 respondenten via het Zaanpanel, sociale media en op straat
- Periode: 15 januari t/m 7 februari 2018
- Woonduur bewoners:
  tot 10 jaar 9%
  10-25 jaar 19%
  25-40 jaar 18%
  40 jaar of langer 54%

Reacties op de enquête:

'Ik heb stem.'

'Goed dat de burgers betrokken worden, leuk om weer bewust gemaakt te worden over Zaanstad.'

'We mogen met zijn allen best wel werken aan de Zaanse architectuur om de Zaanstreek of Zaanstad meer smoel te geven.'

'Fijn dat er naar ons gevraagd wordt en hopelijk ook geluisterd :-)'

'Ik vond de vragenlijst erg leuk. We moeten doorgaan met trots te zijn op onze Zaanse roots.'

Een typisch Zaanse straat

De top 3:
1. Zaanbocht (Wormerveer)
2. Oostkant van de Oostzijde (Zaandam)
3. De Ruijterkade (Wormerveer), Lagendijk (Koog aan de Zaan), Papenpad (Zaandam)

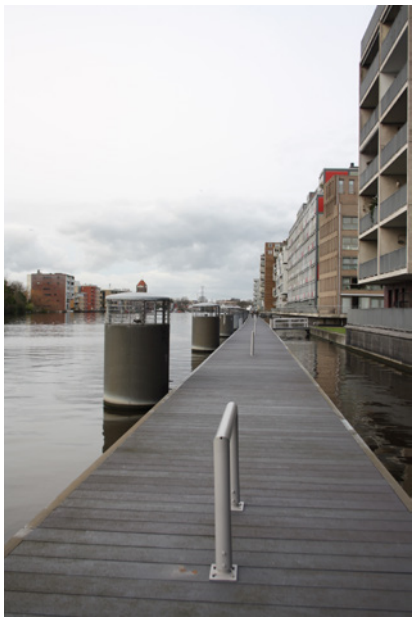
Bij de historische straatbeelden vinken de bewoners het vaakst ‘heel erg passend’ aan. Maar de straatbeelden met moderne bebouwing doen het ook goed. Het waarom blijkt uit hun toelichtingen bij de straten die zij zelf als typisch Zaans beschouwen.

Zaanweg, Wormerveer

Oostzijde, Zaandam

Zaanoeverproject, Zaandam

De Ruijterkade, Wormerveer

Inverdan West, Zaandam

Vinkenstraat, Zaandam

J.J. Allanstraat, Westzaan

De vijf meeste genoemde straten (van 1610)

1. De Lage dijk, Zaandijk: 233 keer
2. Westzijde, Zaandam: 75 keer
3. Noorder- en Zuiderhoofdstraat, Krommenie: 63 keer
4. Haaldersbroek: 62 keer
5. Zaanweg, Wormerveer: 42 keer

Botenmakerstraat: *'In deze straat verschillen de stijlen, van nieuw naar oud. Je ziet er de veranderingen en herkent toch het oude.'*

Corporatiebuurtjes: *'Corporaties passen in het beeld van de Zaanstreek als een arbeidersgebied.'*

Westzanerdijk: *'Als ik over deze dijk fiets zie ik alles over Zaanstad in een kort stukje, oude en nieuwe huizen goed gemixed.'*

BELANGRIJK IS DE GROTE AFWISSELING IN VORM, GROOTTE EN GEBOUWTYPE.
De Zaankanters vinden het belangrijk dat de geschiedenis van de straat afleesbaar is, doordat bebouwing uit verschillende perioden naast elkaar staat. Over de Westzijde schrijft een respondent: 'In de lengte heeft de Westzijde alle componenten van de Zaanstreek: statige directeursvilla's met voortuinen, bescheiden Zaanse huisjes en grootschalige industriële ensembles.' Nieuwbouw past daarbij, vinden veel respondenten.

VERANDERINGEN IN DE STRAAT MOETEN HET KARAKTER VAN DE WIJK ONDERSTEUNEN.
Een bewoner vindt bijvoorbeeld bij de J.J. Allanstraat in Westzaan de doorkijkjes naar de weilanden bepalend en de verspringingen in hoogte. Volgens een ander onderscheidt de Stationsstraat (Zaandam) door het laanachtige karakter met de monumentale beplanting en de statige huizen.

NIEUWBOUW MAG, MAAR MET RESPECT VOOR DE LOCATIE.
Bij een foto van een deel van de Oostzijde waar oud en nieuw tegenover elkaar staan, vroegen we een aparte waardering van de linker- en rechterzijde. De meeste bewoners vinden de linkerzijde 'heel erg passend' en de rechterzijde niet. Voor velen is de combinatie van oud en nieuw niet het probleem ('niet alles hoeft groen en Zaans te zijn'). Ze vinden deze nieuwbouw meer lijken op een blokkendoos; doorkijkjes naar de Zaan ontbreken.

'Door de nieuwbouw zijn het net twee dorpen tegenover elkaar.'

Oostzijde, Zaandam

Hoe modern mogen de gebouwen zijn?

Top 3 moderne gebouwen:
1. Een gerenoveerde loods
2. Inntel Hotel, Zaandam
3. Moderne Zaanse houtbouw, Krommenie

Gerenoveerde schuur

Inntel Hotel

Woningen in Krommenie

HISTORISCHE VERWIJZINGEN ZIJN VAAK BEPALEND.

Bij de straatbeelden was al duidelijk dat de Zaankanters een moderne vormgeving goed kunnen waarderen. Belangrijker is op welke manier de gebouwen modern zijn. Bij de historische gebouwen in de reeks - een negentiende-eeuwse villa, de Honig fabriek – wordt meestal 'heel erg passend' en 'passend' aangevinkt. Bij moderne gebouwen zijn referenties naar de Zaanse architectuur bepalend voor de keuze. Over de meer moderne gebouwen zijn de meningen duidelijk verdeeld. Bij de Primark en het Zaans Medisch Centrum kreeg 'neutraal' de meeste stemmen.

De Primark

Zaans Medisch Centrum

'Goed passend in de historie en toch modern', geeft een bewoner als argument om het stadhuis te noemen als mooi, modern gebouw. Om diezelfde reden noemen anderen de C&A en Aubade. Velen hebben daarbij een voorkeur voor de Hermitage vanwege het authentiek materiaalgebruik.

Hermitage

Vissershop

DE VERWIJZINGEN NAAR ZAANSE ARCHITECTUUR WORDEN NIET ALTIJD HERKEND.

Dat de onderste lagen van het Zaans Medisch Centrum zijn geïnspireerd op de Zaanse industriebouw en de wit gekleurde toplaag door de Lassie-fabriek was de meesten niet opgevallen. Bij Vissershop vinken veel respondenten ‘neutraal’ en ‘niet passend’ aan. Zij vinden de verwijzing naar de ‘kaakbergen’(hooischuur) door de toepassing van de verticaal opgehangen dakpannen ver gezocht.

GEDURFDE MODERNE GEBOUWEN OOGSTEN BEWONDERING ALS INGESPEELD WORDT OP DE LOCATIE.

Het hoofdkantoor van Albert Heijn noemt een respondent een ‘mooie binnenkomer, origineel, modern open’ en Afvalzorg Nauerna De Vouw is een ‘innovatieve oplossing die aansluit bij het landschap’. Bewoners noemen ook de bibliotheek in Krommenie, vanwege de spectaculaire vorm en de kleurstelling. Volgens één van hen zoekt dit gebouw het randje op van wat de locatie verdraagt.

De Vouw

Bibliotheek, Krommenie

Groen, water, wonen, werken – kenmerkende wijken en landschappen

Top 3 wijken en landschappen:
1. Haaldersbroek
2. Molletjesveer
3. Westerkoog

Haaldersbroek

Molletjesveer

OP DE SCHAAL VAN WIJK EN LANDSCHAP IS EEN GEDOSEERDE AFWISSELING VAN HOOG EN LAAGBOUW BELANGRIJK.

Woongebouw De Conrad aan de Zaan werd bij de gebouwen vaak als 'enigszins passend' en 'neutraal' beschouwd. Zoiets moet kunnen in Zaanstad, zeiden de bewoners tijdens de gesprekken op straat. Hoogbouw en ook nieuwbouw moeten zich wel voegen naar de bestaande omgeving.

Burgemeestersbuurt: *'Nieuwbouw maakt deze jaren '30 buurt spannender.'*

Bomenbuurt west: *'De huizen zijn mooi gebouwd, afwisselend tussen traditioneel, antiek en modern. Goede balans.'*

Hoornseveld: *'Modern, groen en rustig.'*

Krommenie: *'Combinatie van geriefelijke moderne huizen en traditionele, goed onderhouden oude zaanse woningen.'*

Rosmolenbuurt: *'De nieuwbouwwoningen zijn een verschrikking qua kleur en materiaalgebruik.'*

Woongebouw De Conrad, Zaandam

DE ONTSTAANSSTRUCTUUR VAN DE WIJKEN EN DE TOPOGRAFIE MOETEN NET ALS BIJ DE STRAATBEELDEN HERKENBAAR BLIJVEN.
Terwijl de meeste respondenten vooral 'neutraal' aanvinken bij het kenmerkende karakter van Westerkoog, geven de bewoners zelf de wijk een hoog cijfer door de manier waarop de wijk verweven is met het landschap. En over Oud West merkt een bewoner op: 'Een voorkeur voor bijvoorbeeld de straten links van de Westzijde, met die afwisseling van oud- en nieuwbouw, en alle verhalen die daaruit te destilleren zijn'.

ZAANKANTERS KOESTEREN HET KARAKTER VAN HUN WIJK.
een paar voorbeelden: de bewoners van Westzaan en Assendelft noemen de dorpse sfeer van hun buurt. In Hoornseveld bestaat grote waardering voor de ruime opzet en het vele groen en de bewoners van Krommenie en Wormerveer hopen dat de gezelligheid en de sociale cohesie in hun buurten behouden blijft.

EEN TYPISCH ZAANSE WIJK OF LANDSCHAP KENMERKT ZICH DOOR DE MENGING VAN GROEN, WATER, WONEN EN WERKEN. MET EEN GROTE NADRUK OP GROEN.
Gebrek aan groen kan zo twee punten schelen in de cijferwaardering van de eigen wijk. Bewoners van de Burgemeestersbuurt bijvoorbeeld voelen dat gemis sterk en enkele bewoners van Saendelft vinden dat door de te smalle straten weinig ruimte is voor beplanting; te veel gras en niet parkachtig. Industrie en bedrijven misstaan in de wijken niet. Bij de straatbeelden vonden de Zaankanters de Industriewand in Koog aan de Zaan aan al heel erg passend voor de Zaanstreek.

Saendelft

Molletjesveer en de Achtersluispolder worden dan ook 'zeer' en 'enigszins passend' gevonden en veel respondenten zijn wel voor het omzetten van industrie naar woningen. Toch wil het merendeel van de Zaankanters (nog) niet in de Achtersluispolder wonen als de wijk verkleurd.

Hoornseveld: *'Hele saaie bebouwing. Recht toe recht aan straten. Ik geef toch een voldoende vanwege het groen in de straten en het Veldpark.'*

Wormerveer noord: *'Prettige verkaveling, goede groenvoorzieningen.'*

Schildersbuurt: *'Een van de beste wijken van Zaandam, groen, rustig, veilig, kindvriendelijk.'*

Westerkoog: *'Rustige buurt met veel groen.'*

Achtersluispolder

Op de vraag of Zaankanters in de Achtersluispolder zouden willen wonen, antwoordden 619 bewoners van de 1610 ja en 880 bewoners nee.

Tegen de achtergrond van bovenstaande constateringen is het niet vreemd dat de meeste respondenten Haaldersbroek en Inverdan ‘zeer kenmerkend’ voor Zaanstad vinden. Inverdan laat die gewenste afwisseling zien in de combinatie van de Russische buurt, het nieuwe centrum en het Westzijderveld.

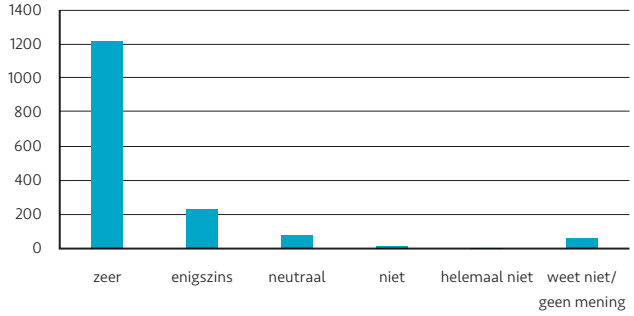

Haaldersbroek

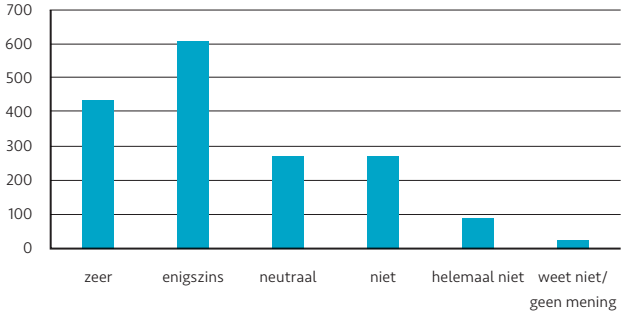

Inverdan

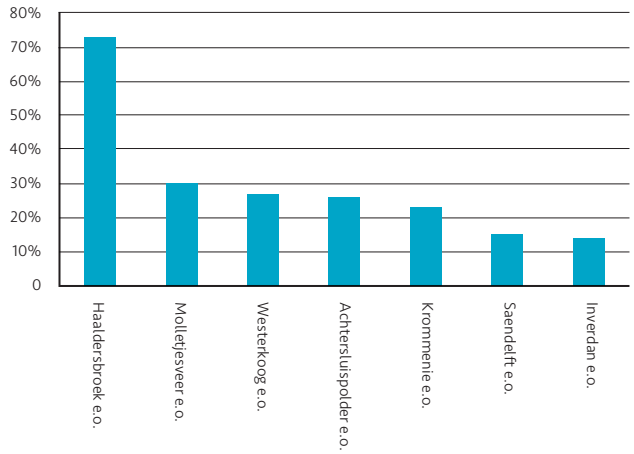
Haaldersbroek en omgeving

Inverdan en omgeving

Top 3 wijken/landschappen voor de Zaanstreek

Kiezen de bewoners de drie landschappen die het meest kenmerkend zijn, dan hoort Inverdan daar vaak niet bij. Molletjesveer en Achtersluispolder scoren hoger. Kennelijk is er een verschil tussen wat de respondent kenmerkend vindt en wat hij mooi vindt. Ga je af op de grafiek van de top drie, dan is duidelijk dat de respondenten verdeeld zijn over welke landschappen uit de reeks het meest kenmerkend zijn. Uit de toelichting bij de open vragen wordt dat duidelijk. Sommigen respondenten die er overigens zelf niet wonen spreken van ‘Inverdan Kitsch’ of de ‘Eftelinisering’ van Zaanstad. Maar het merendeel is lovend. Een bewoner van Oud West vindt dat Inverdan de wijk van een zware onvoldoende naar een ruime voldoende heeft getild. En een bewoner uit het gebied zelf schrijft: ‘Zelf woon ik één van de eerste nieuwbouw en van wat ik nu zie word ik alleen maar blijer’.

Conclusies van de enquête

- De bandbreedte van wat de Zaankanter tussen historiserend en modern bouwen passend vindt is groot: het belangrijkste is dat er voldoende afwisseling is in vorm, grootte en bouwperioden en dat de nieuwbouw zich voegt naar de context.
- De Zaankanters willen dat de geschiedenis in het straatbeeld en in de structuur van wijk en landschap herkenbaar blijft.
- De bewoners van Zaanstad koesteren het onderscheidende karakter van hun wijk.
- Hoogbouw kan, maar moet gedoseerd worden; de aanwezigheid is afhankelijk van het karakter van de wijk.
- De sterke verwevenheid van wonen en werken vinden Zaankanters zeer kenmerkend voor de Zaanstreek, ook als de vormgeving van de bedrijven niet mooi is. De nabijheid en zichtbare aanwezigheid van industrie wordt ook vanuit economische overwegingen belangrijk gevonden.
- De aanwezigheid van groen is voor een groot deel van de Zaankanter bepalend voor de waardering van hun wijk.

Colofon

Bureau op het Plein heeft de enquête Zaanse gebouwen, straatbeelden en landschappen gemaakt en uitgevoerd in opdracht van de gemeente Zaanstad. De uitkomsten vormen inspiratie voor het MAAK. Zaanstad werkatelier 'Zicht op Zaanstad' op 8 maart 2018.

Disclaimer

Hoewel 1610 reacties op de enquête ongebruikelijk groot is, is zij niet geheel representatief. Niet alle leeftijdsgroepen, wijken en sociale lagen van de bevolking zijn vertegenwoordigd. Deze enquête moet vooral worden gezien als een graadmeter.
Enquêteurs; Veerle Simons, Noortjes Westra, Jouke van der Werf, Els Bakker

Februari 2018, Bureau op Het Plein

gemeente Zaanstad

Stadhuisplein 100, 1506 MZ Zaandam
Postbus 2000, 1500 GA Zaandam

T14 075
www.zaanstad.nl